

Konrad Pawłowski

Między narracją a (dez)informacją: serbski przekaz medialny na temat agresji Rosji na Ukrainę

Widoczne w ostatnich tygodniach stonowane reakcje władz Serbii na eskalację konfliktu zbrojnego między Rosją a Ukrainą pokazują, że decydenci w Belgradzie starają się zachować neutralną pozycję wobec wydarzeń na wschodzie Europy. W podobny sposób relacjonują konflikt rosyjsko-ukraiński media publiczne w Serbii. Z kolei przekaz informacyjny prezentowany przez serbskie tabloidy pozostaje wyraźnie selektywny oraz mniej lub bardziej prorosyjski. Życzliwe wobec Rosji interpretacje i narracje dotyczące obecnej wojny powodują, że treści prezentowane w środkach masowego przekazu w Serbii przynajmniej częściowo różnią się od tego, co publikują media większości państw europejskich, otwarcie wskazujące na niesprowokowany, agresywny i bezprawny charakter działań Rosji wobec Ukrainy.

Wycofane i neutralne stanowisko władz Serbii wobec konfliktu między Rosją a Ukrainą. Stanowisko Serbii w odniesieniu do wojny rosyjsko-ukraińskiej różni się od pozycji państw UE, które otwarcie potępiły działania Rosji i zdecydowały o wprowadzeniu wielowymiarowych sankcji wobec Federacji Rosyjskiej. Widoczne na przestrzeni ostatnich tygodni reakcje władz Serbii na eskalację kryzysu i ostateczną agresję Rosji na Ukrainę pokazują, że władze w Belgradzie starają się zachować neutralną pozycję wobec wydarzeń na Wschodzie i dążą do utrzymania dobrych relacji zarówno z zaatakowaną Ukrainą, jak i będącą oczywistym agresorem Rosją. Prowadzi to do wniosku, że deklarowana przez Serbię neutralność jest w praktyce dwuznaczna, ma pejoratywne zabarwienie, a w niektórych aspektach oznacza *de facto* symboliczne i faktyczne wsparcie Rosji (zob. [„Komentarze IeŚ”, nr 556](#)).

Media publiczne w Serbii: przekaz wypośredkowany. Serbska polityka neutralności w odniesieniu do wydarzeń na Wschodzie znajduje odzwierciedlenie w treści przekazu informacyjnego, prezentowanego przez nadawców publicznych. Przekaz ten można bowiem uznać za deskryptywny, wyważony, faktograficzny, mniej lub bardziej symetryczny oraz w specyficzny sposób neutralny, tj. przedstawiający stanowiska obu stron, pozbawiony jednak pogłębionego dyskursu na temat oczywistego, bezprawnego charakteru agresji rosyjskiej oraz zbrodni wojennych armii rosyjskiej na Ukrainie.

Ocenę tę potwierdza analiza treści medialnych za okres od 15 lutego do 6 marca 2022 r., sporządzona przez Organ Regulacyjny ds. Mediów Elektronicznych (*Regulatorno telo za elektronske medije*, REM). Pokazuje ona, że wojna rosyjsko-ukraińska jest obecnie najważniejszym tematem prezentowanym w RTS 1. Według REM treści prezentowane przez nadawców publicznych (RTS 1, RTS 2, RTV 1 i RTV 2) w analizowanym okresie – w tym informacje na temat wojny na Wschodzie – miały w zdecydowanej większości charakter neutralny (za neutralny uznano od 66,02% do 81,42% całości przekazu medialnego)¹.

Serbskie tabloidy: dumnie po stronie Rosji. Analiza treści mediów serbskich z ostatnich trzech tygodni pokazuje, że popularne media prywatne (tabloidy)², kształtujące przekaz informacyjny docierający do wielu mieszkańców

¹ Регулаторно тело за електронске медије, *Извештај о надзору пружалаца медијских услуга током изборне кампање за републичке и локалне изборе 15.02.2022 – 06.03.2022*.

² Np. dzienniki „Informer”, „Večernje novosti”, „Srpski telegraf”, „Alo!”, „Kurir”, „Objektiv” i in. Za prezentowany w nich przekaz odpowiadają nierzadko osoby „zaprzyjaźnione” z obozem władzy. Inni wydawcy po prostu koncentrują się na interesie ekonomicznym, wpisując się w ramy autocenzury i koniunkturalizmu.

Serbii, prezentują treści, które można uznać za daleko selektywne, sprzyjające narracjom rosyjskim lub otwarcie prorosyjskie³.

Relacjonując wydarzenia na Ukrainie, serbskie tabloidy nierzadko prezentowały zatem zmanipulowane i nieprawdziwe – a czasem także w oczywisty sposób absurdalne – twierdzenia strony rosyjskiej na temat: konfliktu zbrojnego sprowokowanego przez NATO; obronnego charakteru działań Rosji, wciąganej do wojny przez Zachód; geopolitycznego kontekstu wydarzeń na Wschodzie; uprawnionego wsparcia Rosji dla zagrożonego Donbasu; popularności po stronie ukraińskiej postaw skrajnie prawicowych i ekstremistycznych; prześladowania Rosjan przez władze w Kijowie; broni biologicznej na Ukrainie; „barbarzyńskiego zachowania” armii ukraińskiej itp. Cytowano także wypowiedzi Putina kwestionujące państwowość Ukrainy. Wiele z tego rodzaju artykułów było w istocie kalką merytoryczną i językową („neonaziści”, „neofaszyści”, „groźby NATO”, „reżim podżegaczy wojennych w Ukrainie”, „specjalna operacja wojskowa”) spreparowanego przekazu informacyjnego, oferowanego przez media rosyjskie. Chwalono również – faktyczne lub domniemane – sukcesy militarne wojsk rosyjskich („Rosjanie w ciągu jednego dnia zajęli Ukrainę”; „Rosjanie w jeden dzień doszli do Kijowa!”; „Rosjanie przełamali front w pobliżu Gorłówki, to kluczowe zwycięstwo armii Putina?!”). Zapewne najdalej posunął się dziennik „Informer”, który na okładce z 22 lutego 2022 r. zamieścił tytuł „Ukraina zaatakowała Rosję!”. Całości jednostronnego obrazu dopełniały stosownie dobrane zdjęcia prezydenta Putina, sugerujące, że jest on silnym i rozważnym przywódcą, skutecznie przeciwstawiającym się konfrontacyjnej polityce Zachodu⁴.

Jakkolwiek popularne media serbskie relacjonują wydarzenia na Wschodzie w sposób nieobiektywny, faktycznie jednak – na co zwraca uwagę Marija Vučić – robią to mimo wszystko w sposób wyważony i nie eskalują ponad miarę narracji prorosyjskiej, a samoograniczenie to nie wydaje się przypadkowe („moim zdaniem, tabloidy wciąż jednak trzymane są na łańcuchu. Bardzo dobrze wiem, jak może wyglądać przekaz informacyjny ze strony tabloidów [...] kiedy nie mają one żadnej samokontroli [...]. Te teksty są w pewnym stopniu dopracowane, z pewnością jednak nie są zgodne ze standardami dziennikarskimi”)⁵. Serbskie tabloidy wyraźnie unikają jednak publikowania informacji na temat porażek i strat armii FR oraz zbrodni wojennych popełnianych przez Rosjan na Ukrainie.

Dwutorowa polityka informacyjna *per facta concludentia*. Charakterystycznym elementem serbskiej przestrzeni medialnej pozostaje również niespójny – a w opinii Željko Bodrožića *de facto* schizofreniczny – przekaz informacyjny⁶. Z jednej strony w serbskich mediach widoczna jest bowiem wycofana i neutralna w założeniu narracja władz w Belgradzie, która *mutatis mutandis* odzwierciedla prozachodni i europejski wektor w polityce zagranicznej Serbii. Narracja ta przynajmniej częściowo odpowiada oczekiwaniom antywojennej koalicji państw Zachodu, spodziewających się, że w kluczowych sprawach międzynarodowych kandydująca do UE Serbia będzie prezentować stanowisko spójne ze stanowiskiem państw UE.

Z drugiej strony prorządowe tabloidy, publikujące w opinii krytyków przekaz informacyjny odpowiadający bieżącemu zapotrzebowaniu serbskich decydentów, prezentują narrację korzystną dla strony rosyjskiej, wpisującą się w perspektywę znacznej części serbskiego społeczeństwa i oczekiwania polityków na Kremlu. Dzieje się tak, ponieważ – jak stwierdza Nemanja Rujević – prezydent Serbii Aleksandar Vučić jest zbyt doświadczonym politykiem, aby popełniać elementarne błędy w polityce zagranicznej, a „[...] entuzjazm dla rosyjskich działań militarnych pozostawia tabloidom”⁷.

Wydaje się również, że „kontrolowany” przez władze w Belgradzie i propagowany przez część mediów prorosyjski przekaz informacyjny stanowi w istocie medialną zasłonę dla pragmatycznej i – *toutes proportions gardées* –

³ M. Vučić, *Tabloidi u Srbiji na strani Rusije u njenom sukobu sa Ukrajinom*, Raskrikavanje, 23.02.2022.

⁴ M. Stojanović, *Serbian Pro-Regime Media Praise Russia 'Overrunning' Ukraine*, Balkan Insight, 25.02.2022; M. Vučić, *Tabloidi u Srbiji...; RUSI PROBILI FRONT KOD GORLOVKE, OVO JE KLJUČNA POBEDA PUTINOVE VOJSKE?! Moskva tvrdi, elitna ukrajinska 95. brigada je izbrisana!*, Informer, 15.03.2022.

⁵ S. Sovrlić, *Srbija se i dalje „pravi mrtva” povodom Ukrajine, Vučić kaže – mediji ostrašćeni*, N1, 23.01.2022.

⁶ Bodrožić: *Rat u Ukrajini pokrenuo mnoge procese, verovatno i brže EU integracije*, N1, 11.03.2022.

⁷ *Ukrajinska kriza: Srbija između čekića i nakovnja*, DW, 23.02.2022.

proeuropejskiej polityki Serbii. Władze te pozostają z pewnością w pełni świadome, że ewentualne i nieodpowiedzialne włączenie się Serbii w konflikt zbrojny wywołany przez coraz bardziej irracjonalne działania prezydenta Putina miałyby tragiczne konsekwencje polityczne i ekonomiczne dla wszystkich państw bałkańskich oraz cofnęłyby Bałkany Zachodnie do okresu lat 90.

Wnioski. Analiza treści mediów serbskich pozwala na stwierdzenie, że z uwagi na obecne w przestrzeni informacyjnej narracje prorosyjskie, przekaz medialny kierowany do serbskiego społeczeństwa przynajmniej częściowo odbiega od tego, co można zobaczyć w prasie i telewizji większości państw europejskich⁸.

Charakterystycznym elementem przekazu medialnego w Serbii jest dwutorowa polityka informacyjna, w ramach której świadomy istniejących realiów międzynarodowych prezydent Serbii wskazuje oficjalnie na potrzebę zachowania postawy neutralnej wobec konfliktu na Wschodzie, a prorzadowe serbskie tabloidy opowiadają się po stronie sojuszniczej Rosji⁹.

Specyfikę serbskiego przekazu medialnego w istocie dobrze odzwierciedla stwierdzenie samego prezydenta Vučića, który 23 lutego 2022 r. zarzucił mediom – co zaskakujące – brak obiektywizmu, stwierdzając, że niezależnie od sytuacji 80% serbskich mediów zawsze będzie po stronie Rosji, a 20% – z założenia przeciwko. Wypowiedź ta miała zapewne złagodzić – niezrozumiały w odbiorze międzynarodowym – prorosyjski ton przekazu, prezentowany przez sporą część mediów serbskich¹⁰.

W Serbii istnieją również media, które relacjonują konflikt na Wschodzie w sposób podobny do większości nadawców europejskich (np. dziennik „Danas” i telewizja N1), ale siła ich oddziaływania jest ograniczona.

---

⁸ *Srpski mediji su uz Rusiju, uz koga su građani?*, DW, 23.02.2022.

⁹ M. Vučić, *Tabloidi...*

¹⁰ S. Sovrlić, *Stbija...*